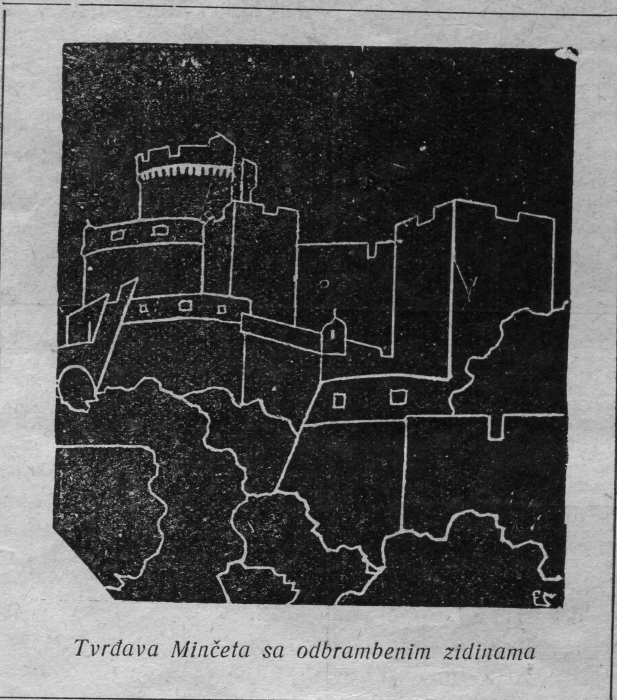

Pomorsko utvrđenje Dubrovačke republike

Major u penziji LUKŠA BERETIĆ

Dubrovnik, eminentno primorski i pomorski grad, utemeljen na hridinastom otočiću Lave, bio je od prvog svog početka upućen jedino na more, jer nema bogatog zaleđa, pa se njegovi stanovnici bave jedino pomorstvom i pomorskom trgovinom. Stari Dubrovčani znali su iskoristiti položaj svoga grada, tako da se je Dubrovnik od malog neznatnog naselja na hridinastom otočiću razvio u slobodnu pomorsko-trgovačku republiku koja je pod konac svog opstanka, imala na svome teritoriju, uzevši u obzir i njezine podanike pomorce, koji se nisu nalazili u Dubrovniku prilikom posljednjeg popisa stanovništva, oko trideset i tri tisuće stanovnika.

Propast Dubrovačke republike momentalno je uništila i pomorstvo Dubrovnika. Dubrovčani, su velikim naporom uspjeli da u drugoj polovici XIX. i u prvim decenijama XX. stoljeća ponovno izgrade svoju trgovačku mornaricu,

Tvrđava Minčeta sa odbrambenim zidinama

Kao jedan od najopasnijih neprijatelja Dubrovnik, baš radi njegovog pomorstva i radi njegove razgranjene pomorske trgovine, bila je Venecija, koja je Jadran nazivala svojim morem. Daleko bi nas odvelo nabrajati poteškoće i nepravde, koje je Venecija nanosila dubrovačkom pomorstvu. Kad ga svim tim makinacijama nije uspjela savladati, nastojala je da ga pod nekom izlikom okupira. Oštroumni Dubrovčani odmah shvate podle namjere Venecije i uvide da im je jedini spas u jakim utvrdama svoga grada i u spretnoj diplomaciji.

Sve dubrovačke kronike donose priču o utemeljenju tvrđave Lovrienac. Prema tim kronika-

ma Venecija je već 1038. namjeravala podići tvrđavu na hridini sa zapadne strane grada, da bi smetala Dubrovčane. Doznavši za to Dubrovčani upriješe svim silama da predusretnu Veneciju, te u kratko vrijeme podigoše tvrđavu na tom opasnom položaju. Da li je ta priča istinita, u to nećemo zalaziti, samo ćemo spomenuti, da nemamo dokumentarnih podataka prije početka vođenja knjiga »zaključaka vijeća«, t. j. prije godine 1301.

Padom Bizantinskog carstva, odnosno zauzećem Carigrada od križara, koji u službi Venecije učiniše to nedjelo, Dubrovnik silom prilika, da spasi barem svoju autonomiju, prigne glavu i uzme mletačku zaštitu. Ta se je zaštita u praksi sastojala u tome da su gradom upravljala dva vijeća, sastavljena od samih Dubrovčana, ali je knez dubrovački bio poslan iz Venecije. Ta zaštita, odnosno tutorstvo trajalo je od 1205. do 1358.

Kad je ugarsko-hrvatski kralj Ljudevit veliki, zakleti neprijatelj Venecije godine 1358. oduzeo Mlečićima Dalmaciju, Dubrovčani su poslali kući kneza mletačke narodnosti isprativši ga sa svim počastima, a zatim se staviše pod vrhovnu zaštitu Ljudevitovu.

Kako je poznato, Venecija nije rado gledala da gradovi, koje je zauzela budu jako utvrđeni prema moru, osim eventualno onih utvrda u kojima su oni držali svoju posadu. Tako zidine dalmatinskih gradova bile su slabije prema moru i obično su imale veći broj vrata, a manji gradići nijesu prema moru niti bili utvrđeni zidinama. Uzrok tome bio je da u slučaju buna ili odmetanja od Venecije, jaka venecijanska flota lako može prisiliti pobunjena mjesta na pokornost.

Odmah po odlasku mletačkog kneza, Dubrovčani potpuno zatvaraju sva suvišna gradska vrata prema moru, a svoj drugi utvrđeni gradić »Mali Ston« zatvaraju prema moru jakim zidom na kome grade dvije čvrste visoke kule.

Godine 1378. ugarsko-hrvatski kralj Ljudevit udruži se sa Đenovom i Padovom i udari na Veneciju. Dubrovčani, kao neprijatelji Venecije, a vazali Ljudevitovi, odmah dadu Ljudevitu ugovorene brodove, a usto đenoveškoj floti potrebne vodiče (pilote) i artiljeriju. Svoj grad naoružaju sa morske strane topovima, da spriječe eventualni napad Venecije na dubrovačku luku. U ovom ratu strada dubrovačka trgovačka mornarica, jer je progoni i uništava mletačka ratna flota. Bojeći se Dubrovčani navale Venecije na Ston, utvrđuju i ovaj grad i izgrađuju »stonski Veliki kaštio«.

Godine 1409. ugarsko-hrvatski kralj Vladislav Napuljac prodao je Veneciji grad Zadar i svoja prava na Dalmaciju. Venecija odmah počne sa zauzimanjem dalmatinskih gradova, te je već 1420. cijela obala Dalmacije, osim Dubrovnik i njegovog teritorija, bila u posjedu Venecije. Od

tog vremena Venecija nastoji da svakom prilikom napakosti Dubrovniku i da ga eventualno zauzme, jer je on presjecao njezinu teritoriju.

Dubrovčani, predviđajući i prije prodaje Zadra, da će Venecija zauzeti Dalmaciju već koncem XIV. stoljeća odlučise sagraditi grad Ston, tačnije rečeno opasati zidinama i utvrditi već urbanistički regulirano naselje na kraju stonskog zaljeva.

Nakon što su Turci g. 1453. zauzeli Carigrad i likvidirali iznemoglo Bizantinsko carstvo, Dubrovčani započese s izgradnjom ogromnih zidina i utvrda prema kopnu radi eventualne obrane od turske najezde.

Dubrovčani su ipak nekako uspjeli da se nagode s Turcima, počese plaćati danak za slobodno trgovanje po Turskoj. To učini još veći razdor između Venecije i Dubrovnika. Od tog vremena izgradnja dubrovačkih utvrđenja ide drugim smjerom, te se ponovno veća važnost daje gradnji utvrda prema moru. Već pred konac XV. i početkom XVI. stoljeća utvrđuje se dubrovačka luka novim polukružnim bastionom pod kulom sv. Luke, jakim zidom od »Dvora« do kule Mula, te se izgrađuje nova polukružna kula sv. Ivana. Prema pučini gradi se bastion »Mrtvo zvono«. U Stonu se grade bastionirani nasipi predziđa prema polju sa tri jaka bastiona (Sokolić, Arci-

mon i Torjun). Ovo je sagrađeno, da bi se mogao Ston braniti od neprijatelja, koji bi se iskrcao u Prapatnom. Utvrđuje se Veliki kaštio, koji dominira stonskom lukom. Utvrđuje se luka u Malom Stonu i gradi se veliki okrugli bastion na tvrđavi Pozvzd, koji dominira neretvanskim zaljevom.

Od bitke kod Mohača 1526, u kojoj Turci potukoše ugarsko-hrvatskog kralja, Dubrovnik se stavlja pod zaštitu Turske. Venecija u svakom pomorskom ratu, kojeg vodi ili ona sama ili u društvu sa drugim kršćanskim zemljama protiv Turske, nastoji okupirati Dubrovnik. Dubrovčani u nastojanju da se održe kao slobodna trgovačka republika, uz svoju prokušanu diplomaciju izgrađuju i svoja utvrđenja i to baš ona, koja su potpuno ili djelomično uperena za obranu protiv napadaja sa strane mora. Tako je prva Sveta liga dala povod gradnji tvrđave Revelin (1539), a nešto kasnije (1552. do 1558) stara kula od Mula spaja se sa novom kulom sv. Ivana u jaku jedinstvenu tvrđavu sv. Ivana, koja postaje glavna obrana luke. Za vrijeme druge Svete lige (1571) gradi se tvrđava sv. Margarite i pojačava Lovrijenac, a za vrijeme Kandijskih ratova, grade se bastioni sv. Spasitelja i sv. Stjepana i izgrađuju nove kortine prema Lokrumu, a istodobno se pojačava Revelin.